

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИМ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

V. Ryabenko

National University of Food Technologies,
Kyiv, Ukraine,
e-mail: viar_75@mail.ru

PROBLEMS OF FORMATION OF ENTERPRISES STRATEGIC POTENTIALITY IN THE MODERN FARMING CONDITIONS.

Розглянуто сучасні проблеми формування стратегічного потенціалу вітчизняних підприємств. Визначено особливості формування ресурсного потенціалу, можливостей розвитку та компетенцій в умовах кризових явищ.

Ключові слова: підприємство, стратегічний потенціал, ресурси, можливості, компетенції.

Постановка проблеми та її актуальність.

Значення потенціалу для функціонування суб'єктів господарювання як і для існування будь-яких соціально-економічних систем не викликає сумніву. На стартовому етапі реформування потенціал економіки нашої країни порівняно з іншими республіками колишнього СРСР оцінювався як значний. За двадцять років трансформації економічних відносин основні характеристики потенціалу вітчизняної економіки значно знизилися. В процесі реформування практично втрачена значна частина того потенціалу, який було накопичено в Україні за попередні роки. Основною причиною є переоцінка можливостей саморегулювання ринкової економіки та суттєві недоліки в сфері управління підприємствами та національною економікою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вагомий внесок у дослідження процесів формування потенціалу підприємства зробили такі вітчизняні вчені, як Бузько І.Р., Воронкова А.Е., Краснокутська Н.С., Мізюк Б.М., Отенко І.П., Федонін О.С. та інші. В їхніх роботах приділено значну увагу визначенню сутності та принципів процесу формування потенціалу підприємства, особливостей формування функціональних потенціалів.

Невирішені раніше питання. Однак на сьогоднішній день недостатньо вирішеними залишаються питання стратегічної орієнтації процесів формування потенціалу підприємства та приділяються незначна увага до таких складових стратегічного потенціалу, як можливості і компетенції.

Формулювання мети. Таким чином, метою дослідження є визначення необхідності формування стратегічного потенціалу підприємства та особливостей формування його окремих складових.

Виклад основного матеріалу. Активізація діяльності сучасних підприємств в нашій країні обумовлюється відносною стабілізацією економічного середовища після кризових явищ 2008-2009 років. Однак, більшість фахівців передбачають приход другої хвилі глобальної кризи і тому існує необхідність у застосуванні превентивних заходів нарощування потенціалу виживання підприємств в умовах нестабільності економічних відносин. Також, слід зазначити, що більшість підприємств в кризових умовах відмовляються від реалізації стратегічних проєктів, орієнтуючись переважно на тактичні заходи стабілізації внутрішнього середовища. Все це призвело до того, що підприємства на сьогоднішній день являють собою виснажені боротьбою з кризою суб'єкти, без чітких перспектив розвитку і обґрунтованої стратегії дій в умовах очікуваного зростання нестабільності.

Стабільність системи, її здатність до виживання і самовідтворення найбільш адекватно виражається через поняття «потенціал». Якщо система (підприємство) має дану характеристику, то це дозволяє їй підтримувати працездатний стан у досить тривалому часовому проміжку.

Відповідно до принципів і положень системно-інтеграційної теорії, підприємство являє собою багатомірну і мультипросторову систему, що повинна розглядатися комплексно у всіх ідентифікованих просторах. Тому потенціал підприємства визначається інтеграцією всіх значимих ресурсів та можливостей для досягнення цілей ефективного функціонування і розвитку підприємства [3].

Стратегічний потенціал є основною з'єднувальною ланкою між процесами виробництва та відтворення і реальним станом підприємства. Згідно з таким визначенням основне завдання у

прийнятті управлінських рішень полягає в розподілі ресурсів і зусиль підприємства між формуванням і нарощуванням потенціалу та його використанням, відновленням і виробництвом, фактичним і майбутнім станом підприємства. Основу потенціалу підприємства складає системне поєднання засобів і предметів праці, самих працівників і відносин між ними, а також їх кваліфікації, навичок, досвіду, мотивів і стимулів та трудових традицій. Отже, основне призначення підприємства – це здійснення виробничих і відновлювальних процесів відповідно до потреб суспільства, цілей та інтересів його власників, менеджерів та трудового колективу [2].

Головне завдання формування стратегічного потенціалу підприємства полягає в його активізації і нарощуванні при одночасному усуненні хаотичності внутрішнього стану і зовнішньої діяльності та підвищення передбачуваності майбутнього стану підприємства, для чого потрібно зосередити увагу на стратегічних аспектах управління. Продумана стратегія дасть змогу вирішити питання узгодженості виробничих і відновлювальних процесів, скоординувати діяльність різних підсистем і тим самим підвищити стратегічний потенціал підприємства.

Стратегічний потенціал підприємства – це системна сукупність стратегічних ресурсів, компетенцій та можливостей, які використовуються або можуть використовуватися на сучасному етапі та в довгостроковій перспективі для забезпечення сталого розвитку підприємства у відповідності з встановленими цілями та існуючими тенденціями у зовнішньому середовищі.

Головною метою реформування будь-якого конкретного підприємства є формування внутрішніх (ресурси і компетенції) і зовнішніх (можливості) умов для стабільного функціонування і розвитку в гармонійній взаємодії із зовнішнім середовищем. Отже, формування стратегічного потенціалу підприємства повинне спрямовуватися на формування ресурсного потенціалу, компетенцій та можливостей розвитку.

Вирішальну роль у формуванні стратегічного потенціалу відіграє ресурсний потенціал. Ресурсний потенціал – це система ресурсів, взаємопов'язана сукупність природних, матеріально-речовинних, енергетичних, інформаційних засобів, працівників, які використовують (або можуть використовувати) їх в процесі виробництва матеріальних благ і послуг [3]. Ресурси підприємства є об'єктивною основою реалізації процесів функціонування та розвитку, і разом з цим, виходячи з поставлених цілей, вони піддаються цілеспрямованій зміні.

При формуванні стратегічного потенціалу підприємства необхідно враховувати принципову роль ресурсів у цьому процесі, оскільки саме ресурси становлять стратегічний потенціал підприємства. Їхнє стратегічне значення визначається наступними положеннями:

- в ресурсах, в залежності від джерела їхнього формування, містяться можливості розробляти оптимальну для підприємства стратегію розвитку;

- в залежності від характеру використання ресурсів визначаються принципово можливі напрямки впливу на зовнішнє середовище підприємства;

- наявність певних видів й обсягів ресурсів визначає специфічно стратегічну постановку цілей підприємства й стратегічних напрямків його діяльності [1].

Володіння стратегічними ресурсами по суті дозволяє підприємству принципово визначити характер їхнього використання у взаєминах із зовнішнім середовищем. Маючи у своєму розпорядженні певний комплекс стратегічних ресурсів, підприємство має можливість опосередковано впливати на зовнішнє середовище, координуючи процес реалізації власної стратегії відповідно до змін, що відбуваються, створюючи тим самим умови для досягнення стратегічних цілей.

Стратегічний аспект формування ресурсного потенціалу полягає у створенні системної сукупності ресурсів (персоналу, засобів та предметів праці, інформації та фінансових ресурсів) шляхом такого їх поєднання, яке забезпечить суттєве перевищення результатів від їх використання над витратами на їх придбання (залучення) у відповідності з встановленими цілями та за умови досягнення ефекту синергії.

Конкретними заходами формування ресурсного потенціалу виступають: купівля ресурсів на ринку; модернізації існуючих ресурсів (стосується основних засобів); підвищення ефективності використання ресурсів (через підвищення виробничої потужності, максимальне вилучення корисного елемента з матеріалів і сировини, зростання виробітку працівників тощо); наймання персоналу; лізинг; інвестиції (через внесення засобів виробництва та грошових коштів до статутного фонду); кредити та емісія цінних паперів (стосується фінансових ресурсів); формування інформаційних баз даних, налагодження комунікацій, підключення до мережевих ресурсів (стосується інформаційних ресурсів).

Процес формування компетенцій підприємства має стратегічний характер, оскільки може бути реалізований тільки в довгостроковій перспективі із застосуванням стратегічних інструментів управління. Це пояснюється тим, що навіть залучення висококваліфікованих, досвідчених працівників потребує тривалого періоду їх адаптації, налагодження взаємозв'язків та взаємодії в колективі, засвоєння цінностей корпоративної культури підприємства.

Компетенції являють собою сукупність навичок, знань, досвіду, ноу-хау і відносин, якими володіють підприємство та його працівники. Формування компетенцій передбачає розробку на рівні підприємства системи постійного навчання,

удосконалення знань і навичок, інтелектуалізація й осучаснення процесу виробництва на основі оригінальних ідей та новітніх технологій, налагодження відносин як всередині підприємства між окремими працівниками, так і із зовнішніми контрагентами та контактними аудиторіями. Зазначене дозволить створити унікально привабливі товари і послуги за рахунок комбінування ресурсів такими способами, які не можуть повторити інші підприємства.

В умовах ринку, що характеризуються нестабільністю попиту та пропозиції, мінливістю цін на товари і ресурси, змінами в конкурентному середовищі і рядом інших макро- і мікроекономічних факторів, достовірне визначення можливостей підприємства, так ще й на досить тривалу перспективу – надзвичайно складна задача. У загальноприйнятому розумінні можливість – це засіб, умови, обставини, які необхідні для здійснення чогось. Можливості, пропонуємо розглядати, як позитивні тенденції та явища зовнішнього середовища, які можуть привести, після їх виявлення і використання до підвищення результативності та конкурентоспроможності діяльності підприємства.

У процесі формування стратегічного потенціалу, діяльність підприємства щодо можливостей, які існують у зовнішньому середовищі, повинна включати наступні заходи: маркетингові дослідження з метою виявлення ринкових можливостей; вивчення науково-технологічного середовища для виявлення прогресивних можливостей нової техніки, технологій, нових товарів та матеріалів тощо; моніторинг економічного та правового середовища з метою виявлення сприятливих макроекономічних тенденцій та прийнятих стимулюючих законодавчих і нормативно-правових актів; дослідження конкурентного середовища для визначення сильних і слабких сторін конкурентів (використання позитивного досвіду конкурентів у власній діяльності та їх слабких сторін у конкурентній боротьбі).

Визначальну роль у формуванні можливостей вітчизняних підприємства відіграє держава. Формування потенціалу є основним завданням державної політики, яка має спрямовуватися не лише на створення умов залучення інвестицій, але й на внутрішнє відтворення робочої сили, основних засобів виробництва, природно-екологічних та інтелектуальних ресурсів.

Потенціал підприємства напряму пов'язаний з темпами соціально-економічного розвитку суспільства. Поліпшення його параметрів сприяє зростанню виробництва інвестиційних ресурсів і споживчих товарів. А якісні його характеристик визначають ступінь задоволення матеріальних і духовних потреб суспільства. Таким чином, нарощування стратегічного потенціалу підприємства підвищує можливості соціально-економічного розвитку суспільства, тому діяльність держави повинна спрямовуватися на створення спектру найрізноманітніших можливостей розвитку окремих

суб'єктів господарювання за допомогою реалізації інвестиційної, амортизаційної, цінової, антимонопольної, податкової, грошово-кредитної, валютної та зовнішньоекономічної політики.

Головне завдання підприємства за таких умов полягає у своєчасній ідентифікації наявних можливостей та їх використанні у власній господарській діяльності.

Висновки. Таким чином, формування збалансованого, оптимального за величиною, відповідного цілям розвитку стратегічного потенціалу підприємства дозволить вітчизняним підприємствам не тільки протистояти кризовим явищам, які характерні на сучасному етапі, а й забезпечити сталий розвиток суб'єктів господарювання. Механізм використання сформованого стратегічного потенціалу підприємства передбачає трансформацію всіх видів ресурсів, якими володіє підприємствами за допомогою наявних компетенцій та у відповідності з можливостями, які існують в зовнішньому середовищі, задля забезпечення високої результативності функціонування і розвитку.

Література:

1. Бузько І.Р., Дмитренко І.Е., Сущенко Е.А. Стратегический потенциал и формирование приоритетов в развитии предприятия. Монография. – Алчевск: ред-я ДГМИ, 2002. – 216 с.
2. Мізюк Б.М. Стратегічне управління підприємством. – Львів: «Коопосвіта». ЛКА, 1999. – 388 с.
3. Отенко І.П. Методологические основы управления потенциалом предприятия. Научное издание. – Харьков: Изд. ХНЕУ, 2004. – 216 с.

Рассмотрены современные проблемы формирования стратегического потенциала отечественных предприятий. Определены особенности формирования ресурсного потенциала, возможностей развития и компетенций в условиях кризисных явлений.

Ключевые слова: *предприятие, стратегический потенциал, ресурсы, возможности, компетенции*

The modern problems of formation of strategic potentiality of enterprises in our country are examined. The special features of formation of resource potentiality, the opportunities of the development and competences in the crisis are determined.

Key words: *enterprise, strategic potentiality, resources, opportunity, competences.*

Рекомендовано до публікації д.е.н., проф. Заїнчковським А.О.

